

Yükselen Pazarlarda İhracat Performansı ve Durgunluktan Çıkış

Müge Adalet[†]
Kamil Yılmaz[‡]

ABD’de başlayan mali krizin küresel çapta yayılması hem finans kanalı hem de dış ticaret kanalı üzerinden gerçekleşmiştir. Finans kanalının olası etkileri ABD’de krizin başladığı 2007 yılından bu yana üzerinde konuşulan ve bu yüzden de beklenen bir gelişmeydi. Oysa, Eylül 2008 sonrası gelişmeler bir çok ülkede dış ticaret kanalının krizin başlangıcında beklenenden daha da etkili olduğunu göstermiştir.

Ekim 2008’den Mart sonuna kadar dünya ticaret hacmi yıllık bazda %13 civarında düşmüştür. Bütün ülkelere ve ürünlere dağılan bu düşüş, Büyük Buhran’daki dış ticaret yıkımını bile geçmiştir.[§] Dünya ticaret hacmindeki bu hızlı

düşüş bazı ülkeleri beklenenden çok daha fazla etkilemiştir. Örneğin, ABD türev piyasalarındaki görece küçük yatırımlarıyla AB’nin aksine mali kanaldan çok az etkilenen Japonya, ticaret kanalından en fazla etkilenen ülkeler arasında gelmektedir. Japonya’nın ihracatı Mart 2009 itibarıyla son altı ay içerisinde %37 oranında düşmüştür. Benzer bir durum, Japonya gibi ihracata dayalı büyüme stratejisi izleyen Çin, G. Kore ve diğer Doğu Asya ülkesinde de gözlenmektedir. Türkiye de şu ana kadar daha çok dış ticaret kanalı üzerinden etkilenen ülkeler arasında yer almaktadır.

Son aylarda sermaye akımlarındaki artışın da etkisiyle ihracatta bir toparlanma başlamıştır. Bu raporun başlangıç noktası da dünya ekonomisindeki toparlanmanın ağırlıklı olarak dış ticaret kanalıyla gerçekleşeceği. Dünya Ticaret Örgütü de Temmuz’da yayınlanan raporunda, Asya’da görülmeye başlayan ihracattaki hareketlenmenin dünya ticaretinin artışına öncülük edeceğini belirtmiştir.

Asya ülkelerini de kapsayan 12 yükselen pazar ekonomisinin ihracat performansını incelediğimizde bu ülkelerde ihracatın Mayıs 2009’dan itibaren artış yönünde olduğunu görmekteyiz. Bize göre, 12 farklı ülkenin ihracat performansında Mayıs’tan itibaren gözlediğimiz bu yukarı yönlü hareket dünya ekonomisinin durgunluktan çıkmakta olduğunun önemli bir göstergesidir.

[†] Dr., Koç Üniversitesi ve EAF, madalet@ku.edu.tr

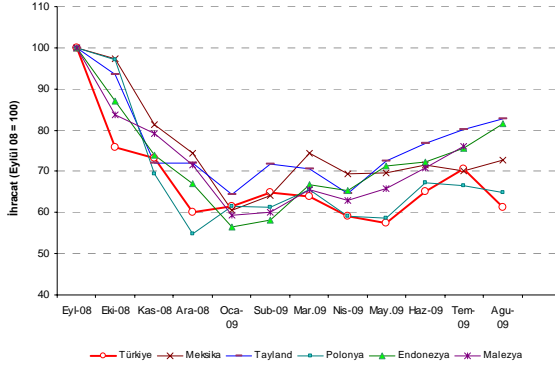
[‡] Doç. Dr., Koç Üniversitesi, kyilmaz@ku.edu.tr

[§] Bu büyük etkinin bir sebebi ihracatın gelir esnekliğinin zaman içinde yükselmiş olmasıdır. Dünya Bankası’na göre 1960/70’lerde dünya ticaretinin dünya toplam gelirine sabit fiyatlarla %2 olan esnekliği günümüzde %3,5’a çıkmıştır. Esneklikteki bu artışın en büyük

sebeplerinden birisi küresel üretim ve dağıtım zincirlerinin dünya ticaretinde daha fazla bir paya sahip olmalarıdır. Esneklikteki artışın ümit verici yanı ise durgunluktan çıkış başladığında dünya ihracatının da hızla artması olacaktır.

Krizin dünya çapında reel sektör üzerindeki etkisi Ekim ayından itibaren gözlenmeye başlandığı için, bu ülkelerin aylık ihracat performansını 2008 Eylül ayını baz alarak inceliyoruz. Şekil 1’de yer alan bütün ülkelerde ihracattaki düşüşün dip noktasının görüldüğünü ve çıkışın başladığını gözlemliyoruz. Diğer ülkelerde dip noktası Ocak ve Şubat 2009’da görülürken Türkiye’nin ihracatı Aralık’tan Mayıs’a kadar taban seviyesinde seyrettikten sonra Haziran ve Temmuz’da önemli bir artış yakalamıştır. Her ne kadar Ağustos ayında ihracatta azalma olmuş olsa da genel eğilim diğer ülkelerde olduğu gibi yukarıya doğrudur.

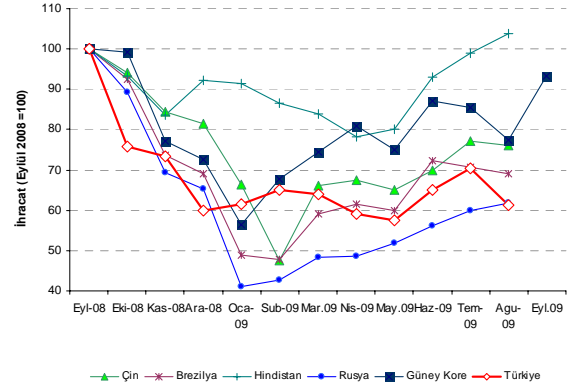
Şekil 1. Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelerdeki ihracat (Eylül 2008=100)

Kaynak: IMF Uluslararası Mali İstatistikler ve Datastream veritabanları

Türkiye’nin ihracat performansı Güney Kore ve BRIC ülkelerine kıyasla veren Şekil 2’yi incelediğimizde ise, Türkiye’nin aylık ihracatının bu ülkelere göre özellikle Ekim-Aralık 2008 döneminde daha hızlı azalırken, 2009’un ilk çeyreğinde özellikle petrol ve emtia ihracatçısı Brezilya ve Rusya’ya göre, Şubat ayında da Çin’e göre daha az düşme kaydettiği ortaya çıkmaktadır. Ancak, Ağustos’daki düşük ihracat verileri ile birlikte ihracatta toparlanma açısından Türkiye bu ülkeler grubundaki 6 ülke arasında son sıraya düşmüştür.

Şekil 2. Türkiye, Güney Kore ve BRIC ülkelerinin ihracatı (Eylül 2008=100)

Kaynak: : IMF Uluslararası Mali İstatistikler ve Datastream veritabanları

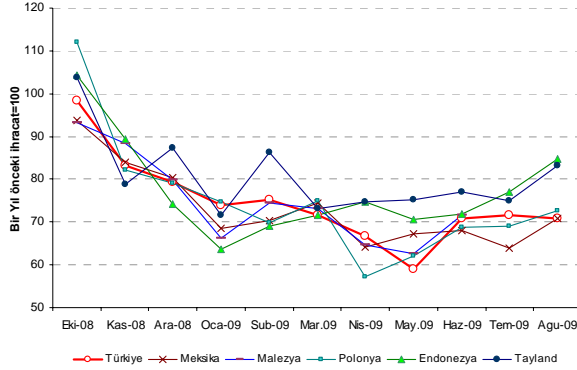
BRIC ülkeleri arasında Hindistan’ın ihracat performansı dikkat çekmektedir. Hindistan ihracatı Eylül 2008’e göre hem göreceli olarak en az düşüşü, hem de Ağustos 2009 itibarıyla en ciddi iyileşmeyi yaşamıştır. İncelediğimiz ülkeler arasında ihracatı Eylül 2008 değerlerinin üstüne çıkan tek ülke de yine Hindistan olmuştur.

Şekil 1 ve 2’den çıkan bir önemli sonuç yazının başında da belirttiğimiz gibi ticaretteki toparlanmanın Asya ülkeleri önderliğinde olacaktır. Tayland, Endonezya, Malezya ve Güney Kore’nin ihracat performansları bunun bir işaretidir. Özellikle, Güney Kore’de ihracat büyük bir iyileşme göstermiştir. Ocak 2009’da Türkiye’den daha kötü bir ihracat performansı sergileyen Güney Kore, Şubat’tan itibaren Türkiye’den çok daha hızlı bir artış yakalamış ve Eylül 2008’deki ihracat düzeylerine en çok yaklaşan ülkelerden biri olmuştur.

Ülkelerin ihracat performanslarını özellikle mevsimsel faktörlerden arındırmak için aylık ihracat verilerini bir yıl önceki rakamlarla karşılaştırarak da incelemekte fayda var (Şekil 3). Bir yıl önceki ihracatla yapılan bu karşılaştırma ile bütün ülkeler için ihracatın büyüme hızının dip

noktayı atlattığını ve toparlanma sürecine girdiğini görüyoruz.

Şekil 3. Türkiye ve yükselen pazar ekonomilerinin ihracatı (Bir yıl önceki aylık ihracat=100)

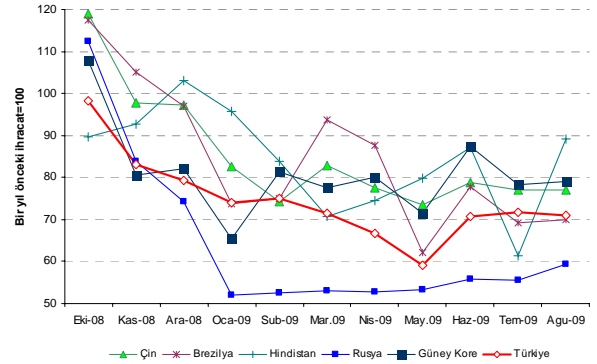
Kaynak : IMF Uluslararası Mali İstatistikler ve Datastream veritabanları

Bu analizde dikkati çeken başka bir nokta da Türkiye ihracatının dip noktasına diğer ülkelerden sonra, Mayıs 2009'da ulaşmış olmasıdır. Haziran 2009'da Türkiye ihracatında küçük de olsa bir yükseliş olmuş ve Temmuz-Ağustos'da da bu seviye korunmuştur.

Şekil 3'de ayrıca Arjantin dışındaki ülkelerin Ocak 2009'da gördükleri dip noktadan sonra yükselen ihracatlarının Nisan-Mayıs 2009'da ikinci dip nokta yaptıklarını görüyoruz. Ancak ikinci dip noktasından sonra ihracattaki toparlanma devam etmektedir. Buna benzer ikili dip nokta BRIC ülkelerinde görülmemiştir.

Bir yıl önceki ihracat ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin ihracat performansı, Çin, Hindistan ve Güney Kore'nin performansının altında kalırken BRIC ülkeleri arasında en büyük düşüş petrole dayalı olması nedeniyle Rusya'nın ihracatında gerçekleşmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. Türkiye, Güney Kore ve BRIC ülkelerinin ihracatı (Bir yıl önceki aylık ihracat=100)

Kaynak : IMF Uluslararası Mali İstatistikler ve Datastream veritabanları

Yukarıda incelediğimiz ülkelerin ihracatlarının özellikle Mayıs ayından itibaren yukarı yönlü bir hareketlenme içinde olması vurgulanması gereken bir gelişmedir. Bu eğilim özellikle Asya ülkelerinde görülmektedir.

Geçmiş krizlere baktığımızda krizden çıkış döneminde birçok makro göstergenin oynak olduğunu gözlemliyoruz. Bu krizde de benzer bir tabloyla karşılaşıyoruz. Kapasite kullanım oranı, sanayi üretimi ve ihracat gibi veriler tam artmaya başlamışken bazı aylarda az da olsa düşüş yaşayarak kafa karıştırıcı sinyaller verebiliyorlar. Buna rağmen toparlanmanın yavaş da olsa devam ettiğini ve eğilimin yukarıya doğru olduğunu belirtmekte fayda var.

Krizin birçok ülkede en önemli etkisini dış ticaret kanalı üzerinden gerçekleştirdiği göz önüne alınırsa ihracatta gözlemlenen bu toparlanmanın önümüzdeki döneme yönelik ekonomik beklentileri olumlu etkileyeceğini düşünüyoruz.